

Yenileşmenin yolu sınırları aşmak

Sanat ve bilimin keştiği noktadaki yeni eğilimler

Eugen Blume

Berlin Devlet Müzesi Resim Galerisi'nin çok amaçlı salonunda 2001 Eylülünde birkaç gün süren bir kolokyumda tartışılan, benim savundüğüm ve Eckhart Gillen tarafından planlanan serginin de temsil ettiği tez, serginin başlığında "olarak" bağlacıyla kurulan denklik ilişkisinde dile gelmektedir aslında.

Sergi, Bilim Olarak Sanat ve tersinden bakılırsa Sanat Olarak Bilim'i vurgularken, bu iki alanın birbirlerinden ayrı süreçler olarak geliştiği fikrini de sorgulamakta ve bu düşünceyi gözden geçirmek gerektiğini hatırlatmaktadır. Bu alanları ayrı düşünmek bize çok doğal gelse de unutmamak gerekir ki sanat kavramı ancak

Gabriele Leidloff

Christine Feuz

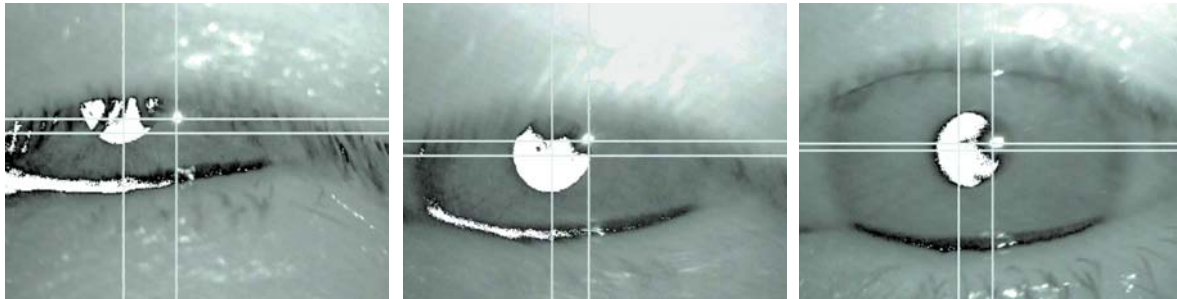
19. yüzyılda bağımsızlığını kazanmıştır. Daha önceki yıllarda sanat, ya dekoratif bir özellik taşıyordu ya da gerçeğin bire bir yansıtılması olarak düşünülüyordu ve bu temelde bilimle olan ilişkisinde bilimin ötesinde bir alan niteliği taşııyordu, en ileri gittiği durumda ancak bilimin sınırlarında gezinebiliyordu. 16. yüzyıla gelindiğinde, yani modern zamanların başlangıcında bile sanatçıların aynı zamanda çağın önde gelen bilimadamları olması alışılabilir bir durumdu. 19. yüzyılda sanatın bağımsızlığını elde etmesiyle eş zamanlı olarak bu gelişmeden rahatsızlık duyan Romantikler, sanatın ve bilimin, evrensel bir bütünlüğün üzerinde inşa edildiğini savunmaya başladılar. Nihayet, Albert Einstein'ın 20. yüzyılın başındaki çığır açan buluşlarından sonra bilim, uzun yıllar sanatın hakimiyetinde olan alanlarda da boy göstermeye başladı.

Son zamanlarda sanatçılar, bilimin incele-

Görsel objeleri saydamlaştırmak: Sanatçı Gabriele Leidloff yüzeyin arkasındaki düzlemleri görünür kılıyor. Yukarıda: "X'ray film-strip" 1997

"Sanatbilim": Sınırları ötesini gör, "Eyetracking" 2004

Kopyalama deneyi: Bir kadın TV sunucusuyla bilimsel bir koleksiyona ait alçı maskı yüz yüze getirme, "CHANNEL 4 Ugly Casting" 2004

me alanlarında da boy göstermeye başladılar. Bu yeni eğilime Berlin'de yaşayan sanatçı Gabriele Leidloff iyi bir örnektir. Sanatçı, nörolojik sorunlara yönelik incelemeleri sanatının konusu yapıyor. Leidloff'un bugüne kadar sanat icra ettiği dallara bakıldığında disiplinler arası çalışmaya ne kadar hazır olduğu da görülebilir. Çok yönlü yetenekleriyle dikkat çeken sanatçı güzel sanatlardaki çalışmalarının yanı sıra drama yazarlığı, oyunculuk ve üniversite hocalığı gibi birbirleriyle keşilebilen pek çok sıfatı da taşımaktadır. Bu farklı farklı faaliyet alanlarından elde ettiği deneyimler, sanatbilimsel çalışmalarının da -Leidloff'un, "sanatbilimsel" kavramını klasik anlamda bir sanat türü

olarak değil, sanatçının bilimsel stratejisi olarak gördüğünü de burada ekleyelim-nüvesini oluşturmasında önemli bir avantaj sağlamıştır. Sanatçının en önemli projelerinden biri olarak 1997 yılında hayata geçen ve internette hala sürekli olarak güncellenen, yıllardır sanatçılar, biliminsanları ve konuyla ilgili kişiler arasında köprü kuran sanat ve nöroloji forumu "log-in/locked out" karşımıza çıkıyor. (www.locked-in.com). Locked in sendromu, tıpta ender rastlanan, özellikle kişinin bilinci tamamen yerindeyken tüm iletişim yeteneklerini kaybetmesi ve kişiyle ancak dolaylı yollardan iletişim kurulabilmesi şeklinde kendini gösteren hastalık tablosuna verilen ad.

Gabriele Leidloff, bu nörofizyolojik durumun benzerini sanal ortamda yeniden oluşturmayı deniyor: bu sendromu, büyük mesafelere rağmen iletişimin mümkün olduğu ve aynı nedenle ister istemez dolaylı iletişim kurulabilen, ama aynı zamanda kişinin karşıdakini tam anlamıyla gerçekmiş gibi algılamaya başlayabildiği dijital ortama taşıyor. Proje, buradan yola çıkarak bizim beyin fonksiyonlarımızın nasıl çalıştığı sorusuna cevaplar arıyor. Nöroloji araştırmalarının ulaştığı en son sonuçların toplandığı bir nöroloji arşivi de, sanattan yola çıkılarak oluşturulan bu disiplinler arası forumun bir parçası. Nöroloji araştırmaları, beynin nasıl işlediğini grafik anlatıma dönüştürebilen dijital görüntüleme tekniklerinin de yardımıyla, son yıllarda büyük aşamalar kaydetti. Ortaya çıkan grafikler, bilimsel bir teknik olmakla beraber aynı zamanda görsel estetik bir kalite de sergilemekte.

Leidloff ve diğer sanatçılar, estetik kaliteye sahip bu grafikleri kendi sanatsal anlayışları çerçevesinde oluşturdukları eserlerinde kullanmaya başladılar. Berlin Martin Gropius Binası'nda 2000 yılında Humboldt Üniversitesi Fen Bilimleri Koleksiyonu Sergisi çerçevesinde sanatseverlerin beğenisine sunulan "Ugly Casting 1.2." çalışması Leidloff'un pek çok eserininin bir araya toplanmasıyla oluşturulmuştu. "Ugly Casting" sanatçının yapıtlarında sıklıkla kullandığı bilimsel bir görüntüleme yöntemini temel alıyordu: Bu yöntem bildiğimiz röntgen çekimleriydi. Daha sonraki çalışmalarında canlı ve ölümlerden aldığı masklarla da çalışmalar yaptı. Johann Wolfgang von Goethe'nin alçı

maskının (ölümünden sonra yüzüne alçı uygulanarak çıkarılan mask) ışıklandırılması heyecan verici bir sonuç ortaya çıkardı. Şematik olarak ve detaylar göz ardı edilerek bakıldığında insan, bu yüzü yumuşak bölgeleriyle algılamaya başlıyor, alçı mask, fotoğraf görme deneyimine sahip modern insanın tasavvurundaki yanıl-samayla, Şair'in canlı gibi duran bir fotoğrafik portresine dönüşüyor. Alçı maskenin insanı hayrete düşüren etkinin arkasında daha önce farkına varmadığımız bir olguyu görür hale geliyoruz: Yüzün psikocoğrafyası kendini belli ediyor. Nazi döneminden kalma, giyotinle kafası kesilen adı suçluların alçı büstleri koleksiyonunu üzerine yapılmış bir çalışma olan "Ugly Casting" de benzer bir etki yaratıyor. Bu koleksiyonun hangi bilimsel nedenle toplandığı artık bilinmiyor. Büyük bir ihtimalle Nazi iktidarı döneminde suç psikolojisinin beyin bölgelerindeki fizyonomik izdüşümlerini araştırma amacı güdülmüştü. Leidloff, iki başın korunduğu kutuda rastlantı eseri yanyana durmalarını eserinde kullanmış. Bu iki baş sanki birbirine sevecenlikle yaklaşan iki insan gibi algılanıyor. 11 fotoğraftan ve kısa bir video sekansından oluşan çalışma, başların hareket ettiği izlenimini yaratıyor. Bu sanatsal uygulamanın ön plana çıkardığı insani yön, sözümlümona bilim adına düşünülmüş deneyin materyaline ve insanlık dışı arka planına tam bir tezat oluşturuyor. Çalışma, deneyin özündeki bağlamı reddetmeden, aksine onu kontrast yoluyla ön plana çıkararak bir nevi hesaplaşma denemesi olarak da okunabilir.

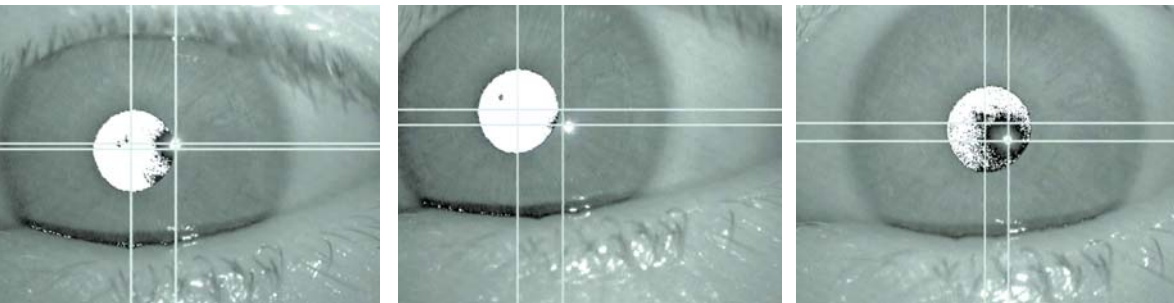
Bilimin gelişmiş görüntüleme teknikleriyle görülebilir kıldığı alan, kesin ve ölçülebilir sonuçlar ortaya koyabilse de sezgiselliğe kapıyı aralayamıyor. Bu noktada devreye giren Leidloff, bilimsel teknikleri sanatın yorumlayıcı alanına çekerek görülebilir olanı genişletiyor. Sanatın yüzyıllar boyunca görünür kıldığı görünebilir olanın metafizik yanını, modern bilim tuttuğu materyalist tavır sonucu reddetmiştir. Ancak sanatbilimsel yaklaşımlarla mümkün olan, farklı başlangıç noktalarından yola çıkan araştırmaların sonuçla-

rının ve yorumlarının kesişme bölgesinde hareket etme fikri bu kez sanat cephesinden gelmiş bulunuyor. Gabriele Leidloff'un yapıtlarında kullandığı röntgen çekimleri, sanatçının neyi görünür kılmak istediğini açıkça anlatıyor: yüzeyin ötesinde ikinci bir düzlem olduğu izlenimi. Leidloff, bu düzlemi maddi varlıklarda olduğu kadar düşünsel süreçlerde de arıyor. Derinliği olan görsel objeleri ışıkla saydamlştırarak bunlara başka bir boyut kazandırdığı gibi, gerçeğin dondurulmuş ve indirgenmiş

hali niteliğinde objeler olan ve yalın materyallikleri bile ikinci bir anlam düzlemi ele veren ölü masklarını ya da vitrin mankenlerini de sanatında işliyor. Leidloff kendini sanat ve bilimin sınırlarında gezinen biri olarak değil, sanatı bilim olarak icra eden bir sanatçı olarak görüyor. ●

DR. EUGEN BLUME
Sanat uzmanı Blume, Berlin'deki Hamburger Babnhof Ulusal Galerisi Çağdaş Sanat Müzesi yöneticisi

Berlin Goethe Enstitüsü
19 Ağustos-8 Ekim arasında
Leidloff'un eserlerini sergileyecek. Sanatçının forumu
"log-in/locked out" internette:
www.locked-in.com